



PUBLICZNE PRZESTRZENIE PIESZE, ICH ZAGOSPODAROWANIE I FUNKCJA

PEDESTRIAN PUBLIC SPACES – SPATIAL ARRANGEMENT AND FUNCTIONS

Elżbieta Czekiel-Świtalska

dr inż. arch.

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
Wydział Budownictwa i Architektury
Zakład Urbanistyki, Planowania Regionalnego i Zarządzania

STRESZCZENIE

Przestrzenie piesze są bardzo istotnym czynnikiem rozwoju miast. Ich istotą jest odpowiednie zagospodarowanie i umieszczone tam funkcje. Najbardziej atrakcyjne są ciągi piesze, które stają się jedną z głównych atrakcji miast. Deptaki, promenady, ciągi i place piesze otoczone zabudową i tonące w zieleni to chętnie odwiedzane miejsca. Pieszozjezdnie, jeżeli są odpowiednio zagospodarowane, to również można zaliczyć do przestrzeni pieszych.

Słowa kluczowe: przestrzeń piesza, deptak, promenada, zieleń, krajobraz.

ABSTRACT

Pedestrian spaces are very significant development factors of cities. The key is the proper land arrangement and located functions. The most attractive are pedestrian walks as a one of main attractions of the cities. The walks, promenades and squares surrounded by buildings and flowing into greenery are very likely visited places. Properly arranged pedestrian streets are also a part of pedestrian spaces

Key words: pedestrian space, walk, promenade, greenery, landscape.

1. WSTĘP

Publiczne przestrzenie piesze w mieście to: deptaki, place, ciągi piesze, promenady, przestrzenie piesze w zieleni ogólnodostępnej. Przestrzenie przeznaczone tylko dla pieszych, odpowiednio zagospodarowane przyciągają ludzi, dając im wypoczynek, relaks, możliwość uprawiania sportu, zabawy i spotkań.

Ciąg pieszy to taka przestrzeń, która łączy istotne miejsca i jest bezpieczna, wolna od ruchu kołowego. Miejsca przeznaczone dla pieszych, ale otoczone ulicami i przerywane komunikacją kołową, też można zaliczyć do ciągów pieszych, ale nie rekreacyjnych, tylko komunikacyjnych. Te miejsca to dodatkowe chodniki, ciekawie urządzone. Przestrzeń przeznaczona tylko dla pieszych, usytuowana pomiędzy ulicami (Ryc. 1.) to deptak.



Ryc. 1. Deptak Bogusława. Szczecin. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 1. Bogusława pedestrian zone. Source: author's photo

Przestrzeń przeznaczona dla pieszych musi być bezpieczna i przystosowana dla osób niepełnosprawnych i z małymi dziećmi. Bezpieczne nawierzchnie, oświetlenie, otwarta przestrzeń to powinno cechować piesze przestrzenie. Jeżeli ciąg pieszy łączy się z rowerowym, to powinno być oprócz oddzielenia ich od siebie w poziomie, również pionowe wyraźne podzielenie tych przestrzeni (na przykład wysokością, zielenią), co ułatwi poruszanie się osobom niewidomym i ochroni ich przed kolizją z rowerem. Istnieje duża różnorodność form komunikacji pieszej i w zależności od tego, jaką ma pełnić funkcję, musi ona być odpowiednio zagospodarowana.

2. CIĄGI PIESZE I ICH FUNKCJA NA PRZYKŁADZIE WALENCJI¹

Jeden z najpiękniejszych ciągów pieszych znajduje się w Walencji. Każdy znajdzie tu coś ciekawego dla siebie. Przestrzeń ta jest ...salonem towarzyskim, miejscem spotkań, przestrzenią dla kultury, artystycznych manifestacji.... Miejscem wypoczynku, spędzania

¹ Opracowano na podstawie: Alicja Świtalska (absolwentka ZUT, kierunek architektura i urbanistyka w Szczecinie) – informacje ustne oraz Świtalska A., *Ciąg pieszy w Walencji, Turia, Przestrzeń i Forma nr 10.*, Szczecin. 2008. numery stron 273-280

wolnego czasu. Miejscem, w którym należy się pokazać i którym mieszkańcy i przybysze przebywają chętnie².

Cały projekt połączył ze sobą wszystkie aspekty planowania przestrzennego: ekonomiczne, społeczne, ekologiczne, kulturalne i edukacyjne.

Miasto Nauki i Sztuki w Walencji

Część, w której znajdują się obiekty związane z kulturą, sztuką, edukacją i przyrodą, nazwana została Miastem Nauki i Sztuki. Jest to przestrzeń publiczna dostępna dla wszystkich, natomiast wejście do poszczególnych obiektów jest odpłatne. Ta część ciągu pieszego jest dziełem rzeźbiarsko-architektonicznym Santiago Calatravy.

Przy tym zespole wybudowany został parking na ponad 800 miejsc postojowych. Obiekt ten nie przypomina budynku parkingowego, a jego górna część przeznaczona jest dla pieszych. Jest to przestrzeń, w której można odpocząć wśród zieleni (Ryc. 2.). Połączenie funkcji parkingowej z ciekawą architekturą, którą tworzy otwarta struktura oraz zatopione w zieleni przejście pieszym, znajdujące się w górnej części, jest doskonałym pomysłem. Jednocześnie zapewnienie miejsc parkingowych w Mieście Nauki i Sztuki jest niezbędne przy tak rozbudowanej i atrakcyjnej funkcji.



Ryc. 2. Promenada i parking w Mieście Nauki i Sztuki. Walencja. Źródło: fot. autorki

Fig. 2. Promenade and parking structure. The City of Arts and Sciences. Valencia. Source: author's photo



Ryc. 3. Muzeum Nauki. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 3. Science Museum. Valencia. Source: author's photo

Science Museum – Muzeum Nauki to miejsce, w którym wszystko jest wyświetlane w formie cyfrowej, a poznawanie odbywa się przez doświadczenia. Wiedzę przyswajają tu nawet kilkuletnie dzieci. Można tu dowiedzieć się między innymi, jak funkcjonuje ludzki organizm, w tym jego DNA. Istnieje tu także możliwość zrozumienia co to jest globalne

² Gyurkovich J., *Miejskość miasta*, wydanie, Czasopismo Techniczne z.2-A/207, Wyd. Politechnika Krakowska. Kraków 2007, str 107

ocieplenie oraz zapoznania się z dorobkiem noblistów hiszpańskich Santiago Ramón y Cajala, Severo Ochoa oraz Francuza Jean Dausset.

W Mieści Nauki i Sztuki stworzono możliwości obcowania z kulturą. Pałac Sztuki - Palau de les Arts (Valencia's Opera House) może pomieścić około 4400 osób. Jest to obiekt w którym znajdują się opera, amfiteatr, teatr, scena taneczna. Odbywają się tu liczne koncerty, imprezy muzyczne z efektami wizualnymi, występy baletowe, tańca klasycznego i współczesnego, przedstawienia teatralne, wystawiane są spektakle operowe.

Sam budynek ma bardzo ciekawą i imponującą architekturę (Ryc. 4.). Obiekt ten mimo, że jak całość ciągu położona jest poniżej poziomu otaczających go ulic to i tak duża kubatura obiektu widoczna jest z wielu stron, również znajdujących się ponad poziomem koryta rzeki.



Ryc. 4. Pałac Sztuki (Dom Opery z 2006). Walencja. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 4. Palacio de las Artes (Opera House - 2006). Valencia. Source: author's photo



Ryc. 5. Planetarium. Kino IMAX. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 5. Planetarium. Hemisfèric L', IMAX Cinema. Valencia. Source: author's photo

Pierwszym oddanym do użytkowania budynkiem w Mieście Nauki i Sztuki było planetarium z kinem IMAX otwarte w 1998 roku (Ryc. 5.). Obiekt ten przyciąga licznych odwiedzających szukających atrakcji, jakie daje najnowsza technologia. Znajduje się w nim największa sala kinowa IMAX w Hiszpanii. Odbywają się tutaj również prezentacje astronomiczne, które nie tylko są ciekawostkami ciekawie przedstawionymi, ale służą również nauce. Liczne prezentacje teoretyczne i praktyczne dla szkół, gdzie można zobaczyć na przykład gwiazdy oddalone o około 9 tys. lat świetlnych, przyciągają również inne grupy wiekowe. Odwiedzający odkrywają to, czego nie można dostrzec „gołym okiem”, poznając tajniki ciał niebieskich i galaktyk.

Obiekty Santiago Calatravy to często rzeźby oparte na budowie ciała ludzkiego i zwierzęcego, którym nadano konkretne funkcje i które tym samym zmieniły się w dzieła architektoniczne. Inspiracją powstania planetarium było ludzkie oko, które otwiera się na gwiazdy i wiedzę o wszechświecie.



Ryc. 6. Oceanarium. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 6. L'Oceanogràfic. Valencia. Source: author's photo

Cały ciąg pieszy Turii to również ciekawa roślinność i zwierzęta. Oceanarium umilił czas wszystkim, których interesuje świat fauny i flory. Zgromadzono tu zwierzęta wodne, lądowe, ptaki z wielu zakątków świata. Oprócz ekosystemów można obejrzeć ciekawe filmy przyrodnicze i występy delfinów z ich opiekunami. Można tutaj przebywać cały dzień, zjeść posiłek, napić się kawy czy zimnego napoju, co umożliwiają obiekty gastronomiczne.

Delfiny tańczące w takt muzyki, wykonujące różne akrobacje oraz pływające razem ze swoimi opiekunami, to niesamowite przeżycie dla wszystkich oglądających te spektakle.

Można tutaj również zobaczyć ekosystemy wodne z różnych mórz i oceanów. W dużych akwariach pływają zwierzęta żyjące w wielkich wodach umiarkowanych, ciepłych, tropikalnych, polarnych, Arktyki i Antarktydy. Zarówno sale podziemne, jak i łączące je tunele to tętniące życiem zwierząt i roślin morskich akwaria. Szczególnie idąc tunelami, odnosi się wrażenie, że jest się w pięknej krainie.

W kopule zbudowanej z ażurowej, przestrzennej struktury znajdują się liczne i ciekawe gatunki ptaków, które mienią się całą gamą kolorów.

Jest to miejsce, w którym można bardzo miło spędzić czas, ale również dużo nauczyć się o przyrodzie z różnych zakątków świata. Zamiast oglądania i czytania o tym wspaniałym świecie zwierząt i roślin w książkach, telewizji i Internecie, można bezpośrednio zapoznać się z podwodnym życiem wielu gatunków. Śpiewające ptaki oglądać można zarówno w zamkniętej kopule, jak i w miejscach otwartych (Ryc. 6, 7).



Ryc. 7. Zwierzęta z oceanarium w Walencji. Źródło fotografii: Anna Świtalska.
Fig. 7. L'Oceanografic. Valencia. Source: Anna Świtalska photo

Do większości obiektów wchodzi się za opłatą, jednak teren nie jest ogrodzony i przy tych wspaniałych budowlach można przebywać bez żadnych opłat. Santiago Calatrava jest dumny z tego, że każdy spacerujący może przebywać w Mieście Nauki i Sztuki bez żadnych opłat.

Spacer po ciągu pieszym Turii

W Turii można spacerować, bawić się, uprawiać jogging i inne rodzaje sportu, jeździć na rowerze, rolkach, odpocząć na łonie natury lub podziwiać ją z pociągu specjalnie do tego przystosowanym (Ryc. 8.).



Ryc. 8. Turia – pociąg obwożący turystów po ciągu pieszym. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 8. Turia – touristic train on pedestrian zone. Valencia. Source: author's photo

Wychodząc z Miasta Nauki i Sztuki i idąc dalej meandrami ścieżek otoczonych zielenią, gdzie można odpocząć na licznych ławkach, dochodzimy do jednego z najbardziej pomysłowych placów zabaw, jakim jest „Guliwer” (Ryc. 9.). Bardzo chętnie przychodzą tu nie tylko dzieci, ale również w różnym wieku osoby. Każdy chętnie tu się bawi. Leżąca postać Guliwera, przywiązana do ziemi za pomocą lin, jest tak duża, że bawiące się dzieci i dorośli wyglądają przy nim jak liliputy. Poszczególne części jego ciała to zjeżdżalnie, schody i wspinaczkowe drabinki linowe, na których bawią się dzieci. Drewniana rzeźba Guliwera jest cały czas chętnie odwiedzana atrakcją przez mieszkańców Walencji i turystów.

Na całej rozciągłości Turii znajdują się liczne place zabaw oraz miejsca wspinaczkowe w różnej formie przestrzennej.



Ryc. 9. Plac zabaw „Guliwer”. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 9. Gulliver's playground. Valencia. Source: author's photo

Opuszczając świetną zabawę i idąc dalej ciągiem, po 5 minutach dochodzimy do Pałacu Muzyki (Ryc. 10.). Znajduje się przed nim fontanna, która szczególnie wieczorem jest wspaniała. W wybrane wieczory w rytm muzyki „tańczy” wysokością i kształtem tryskania wody i iluminacją podświetlających ją świateł, co tworzy niesamowity nastrój, powodując, że chętnie się przy niej zatrzymamy. Zarówno w budynku, jak i na zewnątrz odbywają się liczne imprezy kulturalne i edukacyjne. Program jest bardzo rozbudowany i ciekawy, obejmuje różnego rodzaju koncerty, z szeroką gamą różnych gatunków muzyki, baletu oraz organizowane są konferencje. Koncertują tutaj największe sławy z całego świata.



Ryc. 10. Pałac Muzyki. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 10. Palace of music. Source: author's photo

Dalsza droga tworzy osiowy układ, który prowadzi do zespołu o funkcji sportowej. Oferta sportowa na terenie Turii jest bardzo bogata zarówno dla pojedynczych osób, jak i dla grup. Jednym z ulubionych sportów w Hiszpanii jest gra w piłkę nożną. Tu nie brakuje miejsca do uprawiania tego sportu, ponieważ jest kilka boisk do gry w piłkę (Ryc. 11.). Możliwości uprawiania innych sportów są również duże. Znajdują się tu boiska do gry w koszykówkę, piłkę ręczną, korty do gry w tenisa, pola do gry w rugby oraz kilka boisk uniwersalnych. Osoby lubiące lekkoatletykę również znajdą tu piękne boisko z bieżnią, miejsce do rzucania kulą, skoków w dal i wzwyż (Ryc. 11.). Swoje miejsce mają tutaj również rolkarze.



Ryc. 11. Turia – boiska sportowe. Po lewej – boisko lekkoatletyczne Po prawej – boisko do gry w piłkę nożną. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 11. Turia – sport playgrounds. Valencia. Source: author's photo

Prawie na całej długości ciągu znajdują się miejsca z urządzeniami do ćwiczeń. Są to place, na których znajdują się zestawy urządzeń sportowych (Ryc. 13.). Liczne baseny, fontanny w różnych kształtach (Ryc. 12.), zadziwiające pomysłowością formy oraz różne gatunki drzew dające cień sprawiają, że nawet w upalne dni jest tu bardzo przyjemnie.



Ryc. 12. Fontanna – ciąg pieszy Turia. Walencja. Źródło fotografii: Autorka..

Fig. 12. Fountain – Turia pedestrian zone. Source: author's photo



Ryc. 13. Turia – urządzenia do ćwiczeń. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 13. Turia – outdoor fitness equipment. Valencia. Source: author's photo

Idąc dalej, przechodzimy poprzez liczne place zabaw, miejsca z ławkami wszystko wśród różnych rodzajów zieleni i ciekawych miejsc z wodą, aż dochodzimy do Parku Natury

(Parc de Capçalera) (Ryc. 14.). Jest on objęty ścisłą ochroną. Możemy tu podziwiać siedliska swobodnie żyjących ptaków (Ryc. 15.), zobaczyć zwierzęta lądowe. Sztuczne jezioro, zwane jeziorem łabędzim, zachwyca wieloma gatunkami ryb i żółwi. Po jeziorze można pływać łodziami, które są w kształcie łabędzi. Wybudowany miniamfiteatr (zdjęcie Ryc. 14. – po prawej) jest sceną dla występów muzycznych i tanecznych, ale również platformą widokową, z której można podziwiać całe założenie parku.



Ryc. 14. Park Natury. Walencja. Po lewej – widok na Park Natury. Po prawej – widok na miniamfiteatr. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 14. Park of nature. Valencia. Left – view towards Park of Nature. Right – view towards amphitheater. Source: author's photo

Cały ciąg jest jedyny w swoim rodzaju ze względu na swoją długość, brak przecięć przez komunikację kołową, różnorodność atrakcyjnych funkcji, dbałość o detal i ciekawą małą architekturę, rzeźbę i oryginalne obiekty, wiele gatunków zieleni i zwierząt, różne formy meandrujące oraz uporządkowanym geometrycznie, często osiowym układzie wody (fontanny, kanały, baseny).



Ryc. 15. Ptaki i żółw w Parc de Capçalera Walencja. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 15. Birds and turtle in Parc de Capçalera Valencia. Source: author's photo

Wszystkie strefy o różnej funkcji połączone są w niektórych miejscach swobodną, a w innych osiową kompozycją ścieżek pieszych. Przestrzeń ciągu przeznaczona są również dla rowerzystów, rolkarzy i deskorolkarzy. Samochody wjeżdżają tu tylko, jako porządkowe oraz dostawcze. W wielu miejscach znajdują się urządzenia do ćwiczeń,

takie jak w siłowniach. Przez cały ciąg przeplata się w różnych układach kompozycyjnych woda i zieleń.

Ciąg przeznaczony do spacerów jest jednocześnie dostępny dla rowerzystów. Brak rozdzielenia komunikacji pieszej od rowerowej jest niebezpieczny. Rowerzyści mogą najeżdżać na osoby spacerujące, czy biegające dzieci. Ciąg pieszy i ścieżka rowerowa powinny być oddzielone zarówno w swojej powierzchni jak i w wysokości, żeby osoby niewidome nie wchodziły na tor, po którym się jeździ. Wzdłuż całego ciągu umieszczone są zejścia dla osób niepełnosprawnych.

Jest to świetne miejsce na różne imprezy plenerowe, w tym na koncerty przyciągające rzesze ludności miejscowej i turystów.

3. CIĄGI PIESZE PRZY AKWENACH

Szczególnie w miejscowościach nastawionych na turystykę związaną z wodą tworzy się ciągi piesze, widokowe i promenady. Niejednokrotnie są one jedną z ważniejszych atrakcji turystycznych.



Ryc. 16. Ciąg pieszy ciągnący się wzdłuż brzegu zatoki Biskajskiej. San Sebastian. Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 16. Pedestrian promenade along Bay of Biscay. San Sebastian. Source: author's photo

W San Sebastian wzdłuż Zatoki Biskajskiej i rzeki Urumea znajduje się ciąg widokowy. Jest to ciąg pieszy (Ryc. 16.) ze ścieżką rowerową, będący jednocześnie miejscem widokowym. Podziwiać można piękny krajobraz, wyspy i lazurową wodę Zatoki Biskajskiej. Promenada ciągnie się wzdłuż wody. Z jednej strony można podziwiać zatokę i rzekę Urumea, a z drugiej strony zabytkową i nowoczesną zabudowę oraz góry. Cały ciąg pieszy oddzielony jest od części jezdnej, w różny sposób: innym poziomem posadowienia, ścieżką rowerową lub zielenią. Czy słusznie nazywany jest ciągiem pieszym, skoro przebiega on wzdłuż drogi kołowej? Można powiedzieć, że jest to po prostu chodnik, ale właśnie jego położenie powoduje, że jest to jednocześnie ciąg widokowy, a wyraźne, bezpieczne oddzielenie od ruchu kołowego sprawia, że można go nazwać ciągiem pieszym.

Bardzo popularne są promenady (Ryc. 18.) usytuowane wzdłuż brzegu morza. Ich atrakcyjność zależy od zagospodarowania, możliwości oglądania ciekawych krajobrazów oraz poczucia bezpieczeństwa, które powinny zapewniać w trakcie spaceru po nich. Jeżeli ciąg położony jest w otwartej chociaż z jednej strony, oświetlonej przestrzeni, z prawidłowo wykonaną nawierzchnią, to staje się bezpiecznym.

Ciągi piesze, które są jednocześnie ciągami widokowymi, należą do najbardziej atrakcyjnych. W takie miejsca ludzie przychodzą podziwiać piękny krajobraz (Ryc. 17.), nawet gdy nie ma tam dodatkowych atrakcji.

Ciąg pieszy, który staje się przejściem bezkolizyjnym, bez ciekawych widoków, z obu stron porośnięty wysoką i średnią roślinnością, bez bezpiecznej nawierzchni (z nierównymi występami fragmentów płyt chodnikowych) oraz bez oświetlenia jest miejscem niebezpiecznym i tym samym niesprzyjającym spacerom (Ryc. 20.).



Ryc. 17. Widok z ciągu pieszego. Cullera. Źródło fotografii: Autorka

Fig. 17. View from pedestrian promenade. Cullera. Source: author's photo :



Ryc. 18. Ciąg pieszy ciągnący się wzdłuż brzegu morza. Walencja. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 18. Pedestrian promenade at the seaside. Valencia. Source: author's photo :



Ryc. 19. Ciąg pieszy przy przystani dla jachtów w Monte Carlo Monaco. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 19. Pedestrian promenade at yacht harbour in Monte Carlo Monaco. Source: author's photo



Ryc. 20. Ciąg pieszy biegnący wzdłuż brzegu morza w Dziwnowie. Źródło fotografii: Autorka

Fig. 20. Pedestrian promenade along seaside in Dziwnów. Source: author's photo

Przestrzenie piesze przy akwenach wodnych, które są przystaniami dla jachtów (Ryc. 19.), na ogół nie mają ciekawego zagospodarowania i służą, jako przejścia oraz miejsca dostaw różnych produktów do jednostek pływających. Mało atrakcyjne zagospodarowanie oraz nawierzchnie rekompensują zazwyczaj piękne widoki na przystań i miasto.

4. PLACE PRZEZNACZONE DLA PIESZYCH I DEPTAKI

Historyczne place i przylegające ulice, coraz częściej oddawane na wyłączność pieszym, doskonale pełnią funkcję rekreacyjną, przyciągając zarówno mieszkańców, jak i turystów.

Pięknie zakomponowane i wyposażone wnętrza placowe można wręcz uznać za podstawowe środowisko rozwoju np. przemysłu turystycznego w mieście. Równie ważna dla jakości życia i szans rozwoju są obecność i jakość przestrzeni zielonych, wrastających i przenikających jak system krwionośny, zwartą strukturę miasta.³

Place położone w centrach miast, otoczone zabudową (Ryc. 21, 23), a przeznaczone dla pieszych, są miejscami odpoczynku, spotkań, zakupów oraz często imprez kulturalnych i różnorodnych występów ulicznych. Zazwyczaj są przeznaczone tylko dla pieszych, często nie mają wydzielonych ścieżek rowerowych. Znajduje się tu przede wszystkim skupisko funkcji gastronomicznych, z letnimi ogrodami i handlowych. Przyciągają ludzi nie tylko ciekawymi kawiarniami, pubami czy restauracjami oraz sklepikami, ale również swoim zagospodarowaniem. W Krakowie środek placu Mariackiego zajmują Sukiennice (Ryc. 21), w Walencji piękne fontanny (Ryc. 23), podświetlone nocą, a dodatkową atrakcją są występy i pokazy zazwyczaj amatorów z różnych dziedzin rozrywki. Nie wiąże się ich przeważnie z funkcją rekreacji czynnej, chociaż na wielu nie ma zakazu poruszania się rowerem.



Ryc. 21. Rynek Główny. Kraków. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 21. Main Market in Cracov. Source: author's photo



Ryc. 22. Plac pieszy w San Sebastian. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 22. Pedestrian zone. San Sebastian. Source: author's photo

Ryc. 23. Plac pieszy. Walencja Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 23. Pedestrian zone. Valencia. Source: author's photo

³ Jeleński T., Kosiński W. „Serce dzielnicy”: przestrzenie publiczne dla VIII dzielnicy Krakowa. Czasopismo Tech. Z 3-A/2008. str 51-58, Kraków 2008, str 52

Istnieją również place piesze (Ryc. 22), przy których nie ma żadnych usług, za to sprzyjają odpoczynkowi, spacerom i jeździe na rowerze. Ich atrakcją to zagospodarowanie różnymi rodzajami zieleni wysokiej i niskiej w formie rabat kwiatowych, małą architekturą, a dodatkową atrakcją są często widoki na ciekawe krajobrazy.

Deptaki (Ryc. 24, 25), to ulice wyłączone z ruchu kołowego. Często ich zagospodarowanie to ciekawa kostka, z której zrobiona jest nawierzchnia i mała architektura w formie fontanny, rzeźb, ławeczek oraz ogrodów letnich. Główna funkcja jaka się tam znajduje jest gastronomiczna i handlowa. Nie są to raczej miejsca spacerów czy rekreacji czynnej, tylko przestrzenie zachęcające do spotkań i zjedzenia posiłku, wypicia napoi lub zrobienia zakupów.



Ryc. 24. Deptak w Amsterdamie. Źródło fotografii: Autorka

Fig. 24. Pedestrian zone in Amsterdam. Source: author's photo



Ryc. 25. Deptak w Monte Carlo. Monaco. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 25. Pedestrian zone in Monte Carlo. Monaco. Source: author's photo.



Ryc. 26. Ulica na starym mieście, gdzie piesi i pojazdy kołowe tolerują się. Walencja. Źródło fotografii: Autorka

Fig. 26. Street in old town with mixed-use of pedestrians and vehicles. Valencia. Source: author's photo



Ryc. 27. Ulica, z której na całej jej rozciągłości korzystają piesi i pojazdy kołowe. Tuéjar. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 27. A mixed-use street. Tuejar. Source: author's photo.

W krajach Europy, szczególnie południowej, istnieje inne podejście do ulic przeznaczonych dla pieszych. Wiele ulic, szczególnie położonych w obrębie Starego Miasta, mimo braku zakazu jazdy samochodem w praktyce opanowane są przez pieszych. Każdy kierowca wjeżdżający na takie ulice jedzie powoli, zwracając szczególną uwagę na chodzących po nich ludzi. Taka symbioza pieszych i zmotoryzowanych funkcjonuje bez zastrze-

zeń i nikomu nie przeszkadza. Można powiedzieć, że panuje tu specyficzna symbioza między poruszającymi się pieszo a jeżdżącymi samochodami.

Można pogodzić ruch pieszy z kołowym, ale to musi wynikać z kultury zachowań w określonym kraju czy mieście. Przykładowo w Walencji przy ulicach na Starym Mieście, zarówno na tych z wyłączonym ruchem pieszym, jak i tych, po których jeżdżą pojazdy kołowe i które „opanowane” przez pieszych, usytuowane są sklepy różnego typu, podobnie jak w naszych centrach handlowych. Różnorodność oferty handlowej przyciąga mieszkańców i turystów nie tylko w celu oglądania ciekawych przestrzeni historycznych, ale daje również możliwość nabycia wszelkich produktów. Jednak podstawową funkcją, jaką znajduje się przy tych ulicach jest gastronomiczna. Pod tym względem dniem i nocą (zdjęcie nr 23) wypełnione są tu lokale gastronomiczne wewnątrz i na zewnątrz, w formie letnich ogrodów. Znajduje się tutaj również funkcje związane z kulturą, galerie, liczne obiekty zabytkowe udostępniane odwiedzającym.

5. PRZESTRZENIE PIESZE W ZIELENI OGÓLNODOSTĘPNEJ

Najchętniej odwiedzane we wszystkich porach roku są parki małe i duże. W nich wszyscy znajdują coś dla siebie. Osoby starsze i rodziny z małymi dziećmi przychodzą tu chętnie, żeby pospacerować bezpiecznymi alejkami, usiąść w cieniu w upalny dzień, przebywać w kojącej zieleni. Dzieci mają najwięcej radości. Latem bawią się na placach zabaw, bezpiecznie biegają i jeżdżą na rowerkach, a w zimie oprócz zabawy na śniegu, mogą zjeżdżać na sankach, nartach i jeździć na łyżwach.

Szczególnie w parkach przestrzenie piesze to nie tylko wyznaczone ścieżki, ale również przestrzenie zielone, trawiaste, po których można chodzić oraz siedzieć, czy leżeć na nich.

Większość modernizowanych przestrzeni przeznaczonych dla pieszych w miarę potrzeb wyposażana jest w rampy dla osób niepełnosprawnych oraz opiekunów dzieci, które są w wózkach (zdjęcie nr 28). Zazwyczaj rampy, pochylnie, windy projektuje się dla osób niepełnosprawnych, a przecież korzystają z tego najczęściej osoby z dziećmi w wózkach.



Ryc. 28. Plac Jakuba Wujka. Szczecin. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 28. Square of Jakub Wujek Source: author's photo



Ryc. 29. Park Kasprowicza. Szczecin. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 29. Kasprowicza Park in Szczecin. Source: author's photo

W większych parkach często występują przestrzenie piesze związane z kulturą. Na przykład amfiteatry odwiedzane są nie tylko podczas koncertów, ale również wówczas, gdy nic się tam nie dzieje związanego z imprezami artystycznymi.



Ryc. 30. Jasne Błonia. Szczecin Źródło fotografii: Autorka.
Fig. 30. Jasne Błonia – Szczecin. Source: author's photo

Do podstawowych zasad przy kształtowaniu ciągów pieszych jest ich bezpieczeństwo. Ważne są nawierzchnie oraz wyraźne oddzielenie ruchu pieszego od rowerowego. Ścieżki kształtowane w otoczeniu otwartych przestrzeni, koniecznie dobrze oświetlonych, (gdzie przechodzień nie boi się, że ktoś niepożądany wyjdzie z zarośli) będą sprzyjały uczęszczaniu nimi o każdej porze, ponieważ zwiększy się poczucie bezpieczeństwa spacerujących.

6. PIESZOJEZDNI

Istniejące pieszojezdnie to często miejsca niebezpieczne. W wielu wypadkach nie różnią się zbyt wiele od typowych układów komunikacyjnych z jezdnią i chodnikiem. Do czego właściwie ma służyć pieszojezdnia? Jeżeli ma zastąpić jezdnię i chodnik (bo to zmniejsza wymagania dotyczące szerokości ulicy i odległości miejsc parkingowych od okien budynków), to nie ma to za bardzo sensu. Pieszojezdnie powinny służyć ludziom do chodzenia, siedzenia, odpoczynku a dzieciom do zabawy. Samochód powinien być elementem, który może tam wjechać, ale pierwszeństwo mają piesi, więc kierowca musi jechać wolno i uważać na nich. To wymaga odpowiedniego zagospodarowania. Z jednej strony umożliwiającego odpoczynek ludziom starszym, zabawę dzieciom na placach zabaw, dającego możliwość biegania, grania w piłkę czy jeżdżenia na rowerkach, deskorolkach, rolkach itp. Z drugiej strony zagospodarowanie musi być takie, żeby niemożliwa była szybka jazda samochodem. Takie podejście do projektowania pieszojezdni sprawia, że może ona stać się miejscem rekreacji ogólnodostępnej. Szczególnie pożądane jest to przy zabudowie jednorodzinnej, gdzie często dzieci i dorośli skazani są na przebywanie tylko na terenach swoich działek, bez możliwości przebywania z innymi ludźmi poza własnym domem. Tak zagospodarowana pieszojezdnia sprzyja bezpieczeństwu, dzięki powstawaniu i zacieśnianiu się więzi społeczne.

Na ilustracjach 31 i 32 zaprojektowana pieszojezdnia ma miejsca do siedzenia, placiki zabaw oraz nawierzchnie, po których dzieci mogą jeździć na różnych urządzeniach. Jednak najważniejsze jest to, że utwardzone części, po których może jechać samochód, są zagospodarowane zielenią i małą architekturą oraz występuje tam zmiana wysokości nawierzchni, w taki sposób, że szybka jazda nie jest możliwa. Na pieszojezdni, która jest przestrzenią ogólnodostępną, mogą znajdować się usługi, które uatrakcyjnią tą przestrzeń (Ryc. 32).

Jeżeli pieszojezdnia będzie pojmowana jako miejsce dla pieszych, z możliwością wjazdu pojazdów mechanicznych, a także urządzona w sposób uniemożliwiający szybką jazdę, może być uznana za przestrzeń pieszą.

Ulice o wspólnym przeznaczeniu dla pieszych i samochodów, bez rozdzielania tych funkcji w Holandii, Niemczech i wielu innych krajach, są strefami z ograniczonym ruchem kołowym, a pierwszeństwo mają tu piesi i rowerzyści. Podstawą ograniczenia prędkości pojazdów kołowego są progi zwalniające i tylko w niektórych z nich odpowiednie

kształtowanie przestrzeni. W Niemczech w strefach „uspokojonego” ruchu (*Verkehrsberuhigter Bereich*) prędkość ograniczona jest do 7 kilometrów na godzinę, a cała przestrzeń przeznaczona jest dla pieszych, z możliwością wjazdu pojazdów.



Ryc. 31. Fragment pieszojezdni z pracy dyplomowej Alicji Świtalskiej na kierunku architektura i urbanistyka, ZUT w Szczecinie. Źródło: il. Alicja Świtalska.

Fig. 31. Part of pedestrian zone – Master's Thesis completed in ZUT, Szczecin. Source: Alicja Świtalska



Ryc. 32. Fragment pieszojezdni z pracy dyplomowej Alicji Świtalskiej na kierunku architektura i urbanistyka, ZUT w Szczecinie. Źródło: il. Alicja Świtalska.

Fig. 32. Part of pedestrian zone – Master's Thesis completed in ZUT, Szczecin. Source: Alicja Świtalska

7. TYMCZASOWE PRZESTRZENIE PIESZE

Najmniej atrakcyjne są przestrzenie piesze, które na co dzień pełnią inną funkcję. Okolicznościowe zmiany miejsc na przykład przeznaczonych na co dzień dla ruchu kołowego, nie zmieniają tych miejsc w ciekawy obszar pieszy. Tymczasowa przestrzeń piesza jest wręcz niebezpieczna, ponieważ nawierzchnia jest nierówna, a krawężniki i torowisko wystają ponad poziom terenu. Estetyka takiego miejsca pozostawia wiele do życzenia. Tymczasowe budki handlowe, ogródki letnie oraz przypadkowo umieszczone inne elementy jak na przykład toi-toi nie dodają uroku takiemu miejscu.



Ryc. 33. Podnóże Wałów Chrobrego, zmienione czasowo na przestrzeń pieszą. Szczecin. Źródło fotografii: Autorka.

Fig. 33. The base level of Haken Terraces temporarily changed into pedestrian zone. Szczecin. Source: author's photo

Przykładem takiej przestrzeni, która na co dzień jest drogą szybkiego ruchu i torowiskiem dla tramwajów jest podnóże Wałów Chrobrego w Szczecinie (Ryc. 33.). Miejsce to znajduje się w centrum miasta i na co dzień powinno tętnić życiem. Jest to przestrzeń niebezpieczna dla dużej ilości pieszych, ponieważ jej nawierzchnia ma wiele przeszkód w formie krawężników i torów tramwajowych. Ustawiane prowizorycznie i bez żadnej kompozycji przestrzennej namioty handlowe nie mają nic wspólnego z estetyką przestrzeni.

8. PODSUMOWANIE

Przestrzenie piesze w zależności od tego, jaką pełnią funkcję, muszą być odpowiednio zagospodarowane, najlepiej oferować to czego nie ma w innych miejscach danego miasta, ażeby przyciągnąć odwiedzających.

Najbardziej atrakcyjne są ciągi piesze, które stają się jedną z głównych atrakcji miast. Ciąg pieszy musi zapewnić atrakcje, które przyciągną ludzi, czyli powinny znaleźć się tam ciekawe funkcje, zagospodarowanie małą architekturą i zielenią. Ciąg musi być bezpieczny, jeżeli znajdują się przy nim ścieżki rowerowe, powinny być przestrzennie oddzielone od części dla pieszych. Konieczne jest oświetlenie i kształtowanie zieleni w taki sposób, żeby dawało poczucie bezpieczeństwa.

Deptaki, place piesze przede wszystkim powinny pełnić funkcje gastronomiczne i handlowe oraz mieć ciekawe zagospodarowanie. Promenady nadwodne służą przede wszystkim spacerom, a ich zagospodarowanie małą architekturą, to przede wszystkim miejsca do odpoczynku i podziwiania pięknych krajobrazów.

Pieszozjezdnie można również zaliczyć do przestrzeni pieszych, pod warunkiem odpowiedniego ich zagospodarowania. Najistotniejsze w tym jest, żeby kształtowanie wszystkich elementów komponujących taką przestrzeń stworzyły bezpieczeństwo dla pieszych, czyli ograniczyły prędkość jeżdżących tam pojazdów (Ryc. 34.).



Ryc. 34. Fragment pieszozjezdni z pracy dyplomowej Alicji Świtalskiej na kierunku architektura i urbanistyka, ZUT w Szczecinie. Źródło: il. Alicja Świtalska.

Fig. 34. Part of pedestrian zone – Master's Thesis completed in ZUT, Szczecin. Source: Alicja Świtalska

Obecnie większość miast w swoich projektach i realizacjach kładzie nacisk na rozwój terenów przeznaczonych dla pieszych. Jest to bardzo dobry trend, ponieważ wiele osób, szczególnie w dużych miastach, potrzebuje przestrzeni do odpoczynku, a najlepiej jak jest to powiązane z naturą. *Współczesny rozwój gospodarczy regionu warunkowany jest nie tylko potencjałem gospodarczym, wykształconą i wykwalifikowaną społecznością, ale*

*także wysoką jakością środowiska życia i pracy, w tym terenów zieleni.*⁴ Dzisiaj przestrzenie piesze, w szczególności połączone z zielenią, przyciągają nie tylko mieszkańców, ale również przyjezdnych, często stają się wizytówką miasta.

PEDESTRIAN PUBLIC SPACES – SPATIAL ARRANGEMENT AND FUNCTIONS

1. INTRODUCTION

The public spaces in city are: pedestrian zones, squares, promenades and paths in public greenery. Public spaces for pedestrians, while properly arranged, attract people offering relax, sport opportunities, fun and meetings.

2. PEDESTRIAN ZONES AND THEIR FUNCTION – CASE STUDY OF VALENCIA⁵

One of the most beautiful pedestrian zones is in Valencia. Everybody can find something individually interesting.

The entire project linked all aspects of spatial planning: economic, social, ecological, cultural and educational.

The city of Science and Art in Valencia.

The part of the city, where buildings related to culture, art, education and nature are located, is called The city of Science and Art. It is public space, accessible for everybody. This part of pedestrian zone is architectural and sculptural artwork of Santiago Calatrava.

The area has a parking for 800 cars. But the building does not look like a parking, it's upper part is designed for pedestrians. It is the space of greenery, where we can rest (photo no 2.). The mix of parking function with interesting architecture created by open structure and covered by greenery pedestrian walk is a great idea.

The Museum of Science is a place, where everything is digitally projected and cognition is by experiencing the new. The knowledge is accessible also for 7 years old children. We can learn there for example how human body works and it's DNA.

The city of Science and Art has also cultural aspects. The Palau de les Arts (Valencia's Opera House) is a building where opera, amphitheatre, theatre and dancing scene are located. Many concerts, music shows with visual effects, ballet shows, classical and modern dance shows and others take place inside.

The first completed building in the city of Science and Art was Planetarium with IMAX theater, opened in 1998. The building attracts numerous visitors looking for attractions related to the recent technologies.

The buildings of Santiago Calatrava are often sculptures based on the forms of human and animal body, filled with different functions, becoming architectural artworks.

Leaving the city of Science and Art, walking by green paths, we reach one of the most creative playgrounds – “Gulliver” (photo no 9.). It is visited by both, children and adults.

⁴ Więclawowicz-Bilska E.. „*Tereny zieleni o funkcji wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego w obszarach metropolitalnych*”: Czasopismo Tech. Z 5-A/2008. Wyd. Politechnika Krakowska. Kraków 2008. str 37-60, Kraków 2008, str 45

⁵ Completed with consultation with Alicja Świtalska and literature: pos. 1 and 5.

Walking further, we are passing through numerous playgrounds, sitting areas, sport area, everything among greenery and interesting places with water. Finally we can reach the park of Nature (Parc de Capçalera). It is highly protected area. We can observe there different kinds of birds (photo no 15.) and also land animals.

3. PEDESTRIAN WALKS ALONG WATER AREA

The pedestrian zones, promenades are created mainly in touristic spots. They are often on of the most important touristic attractions.

A viewing pedestrian path is located in San Sebastian, along Bay of Biscay shore (photo no 16.) and river Umrea. We are offered there with beautiful view toward landscape, island, azure water of Bay of Biscay, ancient and modern architecture.

The pedestrian zones at water areas, such as yacht harbors (photo no 19.) often have nothing interesting to offer and function only as passages and supply area. The insufficient arrangement and surfaces are compensated by beautiful views towards harbor and city.

4. PEDESTRIAN SQUARES AND WALKS.

Historic squares and adjacent streets are more and more often transformed into pedestrian zones. They are perfect for recreational function, attracting both, inhabitants and tourists.⁶

The pedestrian squares located in centers of cities, surrounded by buildings (photo no 21, 23.) perform activities of relax, meetings, shopping and often cultural events. They create clusters of gastronomic and commercial functions. They attract people not only with coffee bars, pubs and restaurants, but also with it's spatial arrangement. The centre of Mariacki Square in Cracov is occupied by Sukiennice building, in Valencia by beautiful fountains enlightened in nighttime.

There is a different approach to matter of pedestrian streets in south European countries. Many streets, particularly located in old towns are practically pedestrian, even without vehicular traffic limitations. Every driver remains very careful while moving towards the public space.

It is possible to reconcile vehicles and pedestrians, but it has derive from social culture characteristic for each country of city. For example, in Valencia we have a lot of shops along streets used by pedestrians. There is a variety of gastronomical and commercial attractions for inhabitants and tourists.

5. PEDESTRIAN ZONES IN PUBLIC GREENERY

The most often visited spaces all around a year are smaller and bigger squares. Everybody can find something interesting for him. The elders with children come there willingly to walk along safe pedestrian walks, to sit in the shadow, to rest in greenery.

Majority of modernized pedestrian spaces is equipped with ramps for disabled people and perambulators (photo no 28.). Commonly the ramps, lifts are designed for disabled people, but these are used mainly by parents with young children.

One of the most basic rule in pedestrian walks design is safety. The surfaces are very important to separate vehicular and pedestrian movement. The walks are designed as open areas where user feel safe and comfortable.

⁶ Literature: pos. 3., page 52.

6. PEDESTRIAN STREETS

The existing pedestrian streets are often dangerous places. They are often similar to typical communication scheme of street plus pedestrian walk. What is exactly pedestrian street for? If it is only alternative for street and pedestrian walk (it demands widening and proper location of car lots) – it has no sense at all. The pedestrian streets should be for walking, sitting and playing of children. The car should be a visitor available to come but under restriction of pedestrian priority. It demands proper spatial arrangement.

The pedestrian street presented on figures 31. and 32. is designed to be equipped with sitting places, squares and surfaces safe for children using different vehicles. However, it is the most important, that there are many changes of street level to avoid too fast vehicular movement.

7. TEMPORARY PEDESTRIAN SPACES

The least attractive pedestrian spaces which are normally designed for other function. Temporary transformations of vehicular streets into pedestrian walks create not very attractive spaces. The surface is often unsafe because of bumpy streets, curbs and tram lines. The aesthetic aspect is insufficient too. The temporary buildings located in such spaces do not raise aesthetics of the space. The example of such space is a street at the base of Haken Terraces in Szczecin (photo no 33.).

8. SUMMARY

Pedestrian zones have to be properly arranged to attract visitors. There have to be interesting activities demanded in proper location of the city.

The most attractive are pedestrian walks, becoming one of the main attractions of cities. The pedestrian walk has to be attractive for people. The interesting functions, small architecture, public functions as well. It has to be safe for sure. Vehicular traffic has to be separated from pedestrian. It is highly demanded to have such spaces equipped with street lighting and greenery for safety reasons.

Pedestrian walks and squares have mainly commercial and gastronomical attractions. The promenades at the seaside are mainly for walking and it's arrangement with small architecture is devoted mainly for sitting.

The pedestrian streets can be also treated as pedestrian spaces, but under condition of proper spatial arrangement. One of the worse solutions is temporary adaptation of places for pedestrian zones, because it is not attractive and it can be unsafe as well.

Presently the majority of cities put in their projects and plans an emphasis on development of pedestrian zones. It is very good trend because many people need a space to rest – particularly in big cities. *The modern economical growth of region is determined not only by economic potential, skilled and well-qualified society, but also by high quality of living and working environment – green areas as well.*⁷ Presently, pedestrian zones linked to greenery are very attractive for inhabitants and become visiting cards of cities.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Czekiel-Świtalska E. Znak miejsca a nowoczesna przestrzeń architektoniczna. Kraków. 2008.
- [2] Gyurkovich J., *Miejskość miasta*, wydanie, Czasopismo Techniczne z.2-A/207, Wyd. Politechnika Krakowska. Kraków 2007. str 105-118
- [3] Jeleński T. Kosiński W. „*Serce dzielnicy*”: *przestrzenie publiczne dla VIII dzielnicy Krakowa*. Czasopismo Tech. Z 3-A/2008. str 51-58, Kraków 2008 str 52
- [4] Więclawowicz-Bilska E.. „*Tereny zieleni o funkcji wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego w obszarach metropolitalnych*”: Czasopismo Tech. Z 5-A/2008. Wyd. Politechnika Krakowska. Kraków 2008. str 37-60, Kraków 2008
- [5] Świtalska A., *Ciąg pieszy w Walencji, Turia*, „*Przestrzeń i Forma nr 10.*”, Szczecin. 2008. numery stron 273-280.
- [6] www.calatrava.com/

O AUTORZE

Autorka zajmuje się naukowo i zawodowo przede wszystkim planowaniem miejscowym. Szczególne miejsce w jej pracy zajmuje miasto Szczecin, jako piękna metropolia o niewykorzystanych jeszcze zasobach.

AUTHOR'S NOTE

The author of the article in her scientific and professional work is interested mostly in local planning. The particular point of interest is the city of Szczecin as a beautiful metropolis with great still unexplored potential.